

Міністерство освіти і науки України
Інститут археології НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)

III міжнародний науковий семінар

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**присвячений 100-літтю від дня народження
відомого науковця Бориса Тимощука**

Тези доповідей

м. Чернівці, 13 грудня 2019 р.

Чернівці

Мехнодрук

2019

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Моця О. П., д.і.н., проф., чл.-кор. НАН України
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Михайлина Л. П., д.і.н., доц.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Петраускас О. В., к.і.н., ст.н.с.
Манігда О. В., к.і.н., н.с.
Ткачук Т. М., к.і.н.
Черновол Д. К., м.н.с.
Грига В. В.
Буйновська Є. В.
Боднарюк М. І.
Руснак О. В., к.і.н.
Калініченко В. А., к.і.н.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей III міжнародного наукового семінару, присвяченого 100-літтю від дня народження відомого науковця Бориса Тимошука (м. Чернівці, 13 грудня 2019 р.). – Чернівці: Технодрук, 2019. – 176 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також історії вивчення, охорони та використання об'єктів археологічної спадщини, музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей, Києва, Ужгорода, Луцька, Кам'янка-Подільського (Україна), Кишинєва (Молдова), Сучави (Румунія), Будапешта (Угорщина).

© Науково-дослідний Центр
Буковинознавства, 2019
© Автори, 2019

Нємічева Т. Дитячий поховальний комплекс на початку XVII ст.: опис, аналіз та інтерпретація	93
Панчук А. Факти руйнування пам'яток археології у Кельменецькому районі	96
Петегирич В. Про одну форму гончарних мисок з княжого Галича	97
Петраускас О. До питання про виробництво скла в Комарові	99
Петраускас О., Шишкін Р. Нові дослідження будівлі з кам'яним фундаментом в Комарові.....	102
Пивоваров С. Нумізматичні знахідки із літописного Василєва	104
Пивоваров С., Калініченко В. Нові знахідки ювелірних виробів з Рідківецького археологічного комплексу VIII-X ст.....	106
Поп'юк Я. Малакофауна культурних шарів палеолітичної стоянки Кормань 9	109
Преступенко Ю. Пам'яткоохоронна діяльність Чернівецького обласного центру з питань культурної спадщини у 2019 р.....	111
Рідуш Б. Печера Мартинівка.....	113
Романович Т. Археологічні дослідження Б. О. Тимошука на території сіл Драчинці та Глиниця Кіцманського району Чернівецької області.....	115
Ротар О. Знаки Рюриковичів на давньоруських пам'ятках Буковини в Чернівецькому обласному краєзнавчому музеї	117

обстеження в 2008 р. території білокам'яного храму при проведенні геологорозвідки.

Неподалік від руїн храму, під час проведення археологічної експертизи, були також виявлені два соліди (боратинки) польського короля Яна II Казимира Вази (1649-1668) та мідна, вкрита тонким шаром срібла, фальшива турецька монета (пара). Дві боратинки були також знайдені під час обстежень в уроч. Замчище.

До найпізніших за часом карбування монет, із знайдених у Василеві, належить мідна полтура 1765 р. (із зображенням Богоматері), відкарбована в роки правління імператриці Марії Терезії. Монета була знайдена Б.Т.Рідушем у 1998 р. в уроч. Монастир у ніші в стіні. Можливо, вона виконувала функції невеличкої іконки, а не грошового знаку.

Таким чином, нумізматичні знахідки із Василева значно доповнюють інформацію про грошові знаки, які використовувалися на Буковині й дозволяють скласти уявлення про особливості місцевого грошового обігу в різні історичні періоди.

*Сергій Пивоваров (Київ),
Віталій Калініченко (Чернівці)*

НОВІ ЗНАХІДКИ ЮВЕЛІРНИХ ВИРОБІВ З РІДКІВЕЦЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ VIII-X ст.

Ювелірні вироби – одна із найбільш важливих і яскравих категорій знахідок епохи середньовіччя. Вона є цінним джерелом для дослідження цілої низки питань з минулого населення Центральної та Південно-Східної Європи. Їх вивчення дозволяє простежити ареал проживання окремих племен, реконструювати етапи та шляхи їх переселення, взаємозв'язки та взаємовпливи, отримати інформацію про місцеве ювелірне виробництво. Значимість подібних знахідок зростає для територій, де вони раніше були невідомі або їх знахідки були поодинокими. Показовими у цьому відношенні виступають терени Пруто-Дністровського межиріччя, де за останні роки було знайдено значну кількість різнотипових прикрас періоду середньовіччя. Особливу цінність несуть ювелірні вироби, які датуються VIII-X ст. Дослідження пам'яток цього часу за останні роки дозволяє стверджувати, що території межиріччя Верхнього

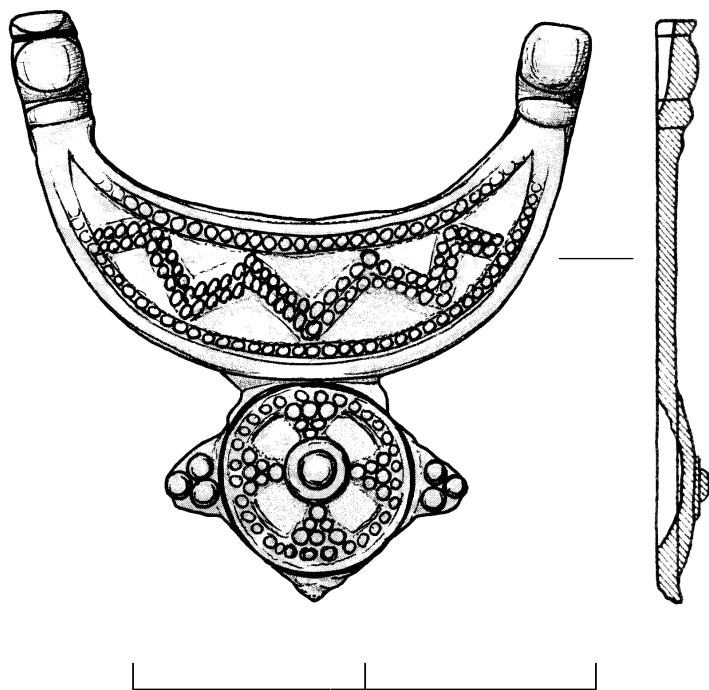

Рис. 1. Скроневе кільце із середньовічного поселення в Рідківцях.

Пруту та Середнього Дністра (сучасна Чернівецька обл. України) є одним із унікальних регіонів в контексті вивчення матеріальної та духовної культури населення, яке тут мешкало.

Значну колекцію ювелірних виробів було виявлено в останні роки під час археологічних досліджень поселення поблизу с. Рідківці (уроч. Стара Рогатка). Пам'ятка, яка складається із городища і поселення була виявлена С. Пивоваровим і Л. Михайлиною у 1999 р. У такій кількості на одному поселенні ювелірні вироби трапилися вперше на землях межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра.

Відзначимо, що знахідки скроневих кілець та лунниць на пам'ятках VIII-XI ст. є нечастими. Вони є досить різноманітними та унікальними для різних територій Європи. На сьогодні з досліджень

Рідківецького поселення відомо 6 екземплярів скроневиx кілець. У 2018 р. було виявлене ще одне. Підвіска, виготовлена з бронзи, збереглася фактично повністю (рис. 1). Відсутній лише верхній дротик для кріплення. Її лунницеподібна основа має зигзагоподібний орнамент, а також зернь, яка спостерігається по колу основи. Посередині підвіски в колі наявний хрест, а з боків – хрестоподібна підвіска має три відгалуження. Конструктивно-морфологічні параметри прикраси наступні: загальна ширина – 2,4 см; загальна висота – 2,5 см; маса виробу – 1,9 г.

Даний екземпляр відрізняється від усіх попередніх кількома суттєвими аспектами. По-перше, важко визначити, чи наявна на лунницеподібній основі прикраси справжня зернь, чи то псевдозернь. По-друге, увагу привертає нижня хрестоподібна підвіска. Загалом відзначимо, що аналогії вищеписаним скроневиm підвіскам відомі з поховання № 363 В в Боровцях (Словаччина), а також з поховання № 158 в Султані (Болгарія). Д. Сташшикова-Штуковська, проаналізувавши матеріал з Боровців, Султани та Бржецлава, дійшла висновку, що подібного типу підвіски датуються VI-VIII ст. Р. Рашев визначив їх побутування до початку IX ст., вказавши на безпосередньо візантійське походження. Якщо розглянути окремо кожен конструктивний елемент знахідки з Рідківців, побачимо, що як лунницеподібна основа, так і хрестоподібне закінчення відрізняються від вищесказаних аналогій перш за все орнаментациєю. На самій основі наявний орнамент, характерний для лунницеподібно-зірчастих скроневиx підвісок X ст., як, наприклад, з Діошвельд-Естергома, Нових Бановців тощо. Тому, на нашу думку, для більш скрупульозного аналізу подібного типу прикрас необхідно враховувати кожен структурний елемент, а знахідку з Рідківців попередньо віднести до періоду IX-X ст.

Різнотиповий асортимент лунниць і скроневиx кілець з Рідківського поселення на сьогодні є чи не одним з найбільш чисельних в Україні. Охарактеризована прикраса знаходить аналогії в старожитностях Великої Моравії, Нітранського князівства, Візантії, Болгарії та угорців. Вивчення поселення в Рідківцях планується продовжити в майбутньому, що, сподіваємося, дозволить відповісти на низку питань соціально-політичного та культурного розвитку населення регіону у VIII-X ст.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей III міжнародного наукового семінару,
присвяченого 100-літтю від дня народження
відомого науковця Бориса Тимощука

м. Чернівці, 13 грудня 2019 р.

Комп'ютерна верстка – ***В.А. Калініченко***

*На обкладинці: фото Б.О.Тимощука, фібула та піч-кам'янка з поселення
Кодин, фрагмент слов'янського горщика із селища Гореча II (Чернівці).*

Підписано до друку 10.10.2019. Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 10,23. Зам. № 38. Тираж 150 прим.

Видавець та виготівник: ПВКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.

58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85